

Biotechnológia: van is, nincs is

2. Titkárnő nélküli bizottság

A felismerések lassan megérték az alkalmazásra.

Magyarországon a biotechnológia korszerű felhasználására vonatkozó első, igazán lényeges intézkedésre — noha kutatások „öszönösen” már folytak — 1982-ben került sor. Ekkor a Tudománypolitikai Bizottság felkérte a Magyar Tudományos Akadémiát, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottságot, a Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi, az Ipari és az Egészségügyi Minisztériumot, hogy vizsgálják felül a biotechnológiai kutatások helyzetét, valamint a népgazdaság igényeinek megfelelően dolgozzanak ki javaslatokat a fejlesztésükre.

E munka eredményeként született meg 1983. júliusában a Biotechnológiai eljárások kutatása, fejlesztése és alkalmazása a mezőgazdaságban és az iparban című OKKFT-programjavaslat. Majd lett kormányprogram is. Ezt megtámogatta az MSZMP XIII. kongresszusának (1985. március 25—28.) határozata, amely a következőket mondja: „Meg kell gyorsítani a műszaki fejlesztést, az érdekelttség fokozásával is növelni kell az eredményességet. Adottságainknak és a nemzetközi műszaki-gazdasági fejlődési tendenciáknak megfelelően mindenképp néhány kiemelt területre célszerű összpontosítani anyagi és szellemi erőforrásaink jelentős részét: ... a biotechnológiai eljárások kifejlesztésére és alkalmazására...”

Közben már elindult Szegeden a szervező munka.

— Az alap kutatások felmérése a Szegedi Akadémiai Bizottság biológia szakbizottságában kezdődött meg, amelynek Barabás Zoltán akadémikus az elnöke — mondja dr. Molnár József. — Később erre a célra még SZAB-keretekben bizottságot hoztunk létre. Ez a munkabizottság ezután az MSZMP Csongrád Megyei Bizottságával, az MTESZ Műszaki Kutatási—Fejlesztési Koordinációs Bizottságával, valamint a Teszöv-vel közösen munkaértékeléssel szervezett a biotechnológiáról, vállalatok, szövetkezetek képviselőinek. E megbeszéléseken kimunkálásra érdemesnek tűnő témákat gyűjtöttünk össze, s azokat a biológiai kutatóhelyeknek ajánlottuk föl. A kérdések súlya és az állandó szervező tevékenység azonban indokolta koordináló bizottság létrehozását.

A megyei pártbizottság munkabizottságként jött létre, 1985-ben, a Biológiai Kutatást és Termelést Koordináló Bizottság azzal a céllal, hogy összekötő szerepet vállaljon magára a tudomány és a gyakorlat között. Elnöke Barabás Zoltán akadémikus (Gabona-termesztési Kutatóintézet), titkára dr. Molnár József docens (SZOTE Mikrobiológiai Intézet). Tagjai: Bányai Jenő, a Zöldért főmérnöke, Ferenczy Lajos, a JATE Mikrobiológiai Intézetének egyetemi tanára, Haskó Pál, a Csongrád Megyei Teszöv titkára, Maróy Péter, a Biotechnika Vállalat Rt. tudományos igazgatója, dr. Mécs Imre, a SZOTE Mikrobiológiai Intézetének címzetes egyetemi docense, Papdi József, a Csongrád Megyei Ipari Vállalat igazgatója, Jászberényi Sándor, az MSZMP Csongrád Megyei Bizottságának munkatársa és Végh Gyula, a megyei

pártbizottság osztályvezető-helyettese.

A koordináló bizottság 11-tagú. Az egyes szakterületeket átfogó témaképviselőként munkabizottságok tevékenykednek, a számuk 7: talajtani, növényi mikrobiológiai és diagnosztikai; növénytermelési; állattenyésztési; állategészségügyi és élelmiszer-ellenőrző; élelmiszeripari; biomassza feldolgozási és biotechnológiai; környezetvédelmi és vízgazdálkodási munkabizottság, 85 szakemberrel. A koordináló bizottság átfogja a megye egészét, 96 felkért szakember közreműködésével (a megyén túl „csak” segíti a biotechnológiai módszerek elterjesztését).

Ez hát az úgynevezett szervezeti keret. Egy bizottság, amelynek van bizonyos jogköre, „intézi” a biotechnológia ügyeit, de — társadalmi munkában. Még titkárnő sincs, aki az ugyan-csak tekintélyes méretű levelezést gondozná, a kutatók és a munkabizottságok írásos anyagait gépelné.

Azt várhatnánk ezután, hogy a bizottság az eltelt egy év alatt nem is csinált semmit. Nos, nem így történt. Ami annak köszönhető, hogy a tagok, az elnökel és a titkárral az élükön szívügyüknek tekintik a biotechnológia helyzetét. Megtették mindent, amit csak lehetett: szerveztek, tárgyaltak, partnereket hoztak össze, az alap kutatások eredményeit próbálták a gyakorlatban alkalmazhatóvá tenni.

A saját árnyékukat azonban ők sem léphették át. Pénzt nem tudtak adni. A kutatókat nem tehették érdekeltté az alkalmazott kutatásban, amikor ők „főllásban” alapkutatóikkal vannak elfoglalva. (Egy érdekes összehasonlítást adt: Nyugat-Európában az egyetemeken folyik az alkalmazott kutatások 30 százaléka, nálunk pedig mindössze 5.) Nyugat-Európában vannak szakértők, vannak menedzserek, akik fölkarolnak témákat, vagy csak annyit

tudnak, hogy kit ki kell összehozni. Nálunk a kutató nem érdekelt abban sem, hogy segítség híján akár saját maga házaljon az eredményeivel.

„A biológiai és biotechnikai tudományok rendkívül gyors fejlődése a világ számos pontján parancsolóan hozta létre azokat az úgynevezett Science Parkokat, ahol a két tudományterület integrációja megvalósulhat. Az is jellemző, hogy e parkok elhelyezése közvetlenül az egyetemek mellett történik annak érdekében, hogy az alapozó és fejlesztő munkát végzők között állandó kapcsolat jöjjön létre, s ezáltal az információcsere szinte automatikussá válik. Kitűnő példa mindeerre az USA-ban a Szilícium Völgy, vagy Angliában a Cambridge-i Tudományos Park.” (Az idézet Ferenczy Lajos professzor e témában írt jelentéséből való.)

Nos, tudományos parkról szóló elképzelések Csongrád megyében is vannak. Ezek azonban sokak véleménye szerint oly utópisztikus elképzelések — anyagi fedezet, állami hozzájárulás nélkül —, hogy kár részletezni őket. „Valami” azonban kellene, s nem csak egy épület, amelyre a „Tudományos Park” tábláját kitzűzhetnénk. Hanem olyan „intézet”, ahol felülemi formában lehetne kipróbálni az alap kutatások eredményeit. Mert az eredmények nagy része csak „lombik- és kémcsőszinten” garantált. Felülemi kísérletek alapján lehetne gazdaságossági számításokat végezni, s lehetne pénzt kérni — vállalatoktól, termelőszoövetkezetektől, állami szervezettől. Elvi elképzelésekre ugyanis senki se ad töké.

Van tehát kormányprogram, párthatározat, kialakulóban lévő országos és regionális biotechnológiai koncepció. Van bizottság, de indítóke és valódi szervezeti keretek nincsenek.

Fekete Klára
(Következik: Almodozások kora?)

MR 10-14

Az MR 10—14 című ifjúsági műsor a Magyar Úttörők Szövetségének 40. születésnapja alkalmából körbejár az országban: Szegeden, Miskolcon, Szekszárdon, Jászberényben, Kecskeméten és Zalaegerszegen. Kerrek egy óra műsoridőt kapnak a gyerekek, hogy bemutassák csapatuk, úttörőházuk múltját s mai életét.

A sort szerdán délután a szegediek nyitották. Bizonnyára sok fejtorést okozott **Domonkosné Kaizer Márta** és **Tóth Jánosné** szerkesztőknek, kit, mit prezentálnak az országnak az ugyancsak gazdag „anyagból”. Hiszen kevés olyan várost találni, ahol annyi diák él, s oly színes az úttörőélet, mint éppen Szegeden. Az ügyes kis 6—7. osztályos riporterek „híres személyiségeket” szólaltatnak meg, akik ma is kapcsolatban állnak a gyerekekkel: ifj.

Lele József néprajzkutató a szegedi és tápei gyermekjátékokról, **Simai Mihály** főszerkesztő-helyettes a Kincskereső-táborokról, **Török Béla** válogatott vízilabdázó az egykori Winnetou őrshírneves búvóhelyéről mesélt. **Borbola István**, a Szeged-Tarján IV. számú általános iskola igazgatója a számítógépek, **Molnár Gyula**, a róla elnevezett Dixieland Band frontembere pedig a dixieland világába kalauzolt. **Bagi Adámné** Kazinczy-díjas tanárnő a Beszélni nehez kör vezetője elmondta, a helyes magyar beszéd aprólékos napi munkával alakítható ki.

Szót kaptak iskolatársak, diákok is, a csillagász **Barcs Tamás**, a külföldet járt olasz tagozatosok, a jugoszláviai felderítők s a tanárképző főiskola I. számú gyakorló általános iskolában működő Bartók kórus tagjai. Kicsit talán kevés gyere-

rekhangothallottunk: 11—5 a felnőtt-diák nyilatkozók aránya. Pedig gyanítom, gyerekeinkre is épp elegendő büszkélvünk. A nagyok számára nyitva sok más fórum...

Egyáltalán, bizhatnánk többet rájuk (s jobban bennük), nem kéne minduntalan láthatatlan felnőtt kezeknek igazgatni minden megnyilvánulásukat. Ide kerekedik a gondolat: a gyerekek teljesítményét is általában eszerint mérjük, mennyire tudják megközelíteni a felnőttök színvonalát. Milyen kicsi még, s máris hogy szaval, hegedül, programoz vagy — uram bocsá! — riporterkedik. S elégedetten ontjuk a magunk mintájára alkotott (s persze tökéletesnek ítélt) gyerekereseket, játékokat, műsorokat. Pedig tudhatnánk, „felnőtteskedni” lesz még idejük, elég.

Varju Erika

Ünnepi

Ezekben a hetekben kétségkívül az ünnepek szervezik a tévés programot: tavaszi ünnepeink és a Fesztivál. Március 15-re a megszokott zenés-verses összeállítások mellé több portré-dokumentum is jutott: **Noszlopy Gáspár** és **Bem** apó köré font legendáink részesültek tudományos megvilágításban, az **Arany** és **Petőfi** levelezését feldolgozó színmű pedig **Horváth Adám** rendezésében tévésítették, méghozzá a szegedi stúdió munkatársainak közreműködésével, s a mostani ünnepi alkalommal — másodszer került a műsorba — bárha erre senki és semmi, csak az emlékezetünk figyelmeztetett.

Sebaj, **Geréb Attila** és **Fazekas István** remek előadását megnézhetjük akár többször, megéri. A színészi fegyelem és alázat példáját adják a költőbarátok megismerésükön — mint régi filmekben a „régiek”, **Básti Lajos**, **Kiss Manyi**. Mert ha fölteszi az ember:

miért is lehet megint, újra és újra végignézni az olyan filmeket, mint a **Butaságom története** vagy a **Sziget a szárazföldön**, egy felelet mindenképpen kínálkozik: a színészek játékáért. A tüneményes **Kiss Manyi**ért, aki **Elek Judit** filmjében olyan kétségbeesetten egyedül, szorongva és önmagát biztatva sündörög a lakáscsérés nyüzsgésében, hogy összeszorul a szívünk: micsoda kiszolgáltatott az ember, magára marad a világban! Az úgynevezett jobb idők megért őregasszony-figurák — ezeket tudta **Kiss Manyi**, utánozhatatlanul. Amint a **Butaságom** történetében előadja a **Kaméliás** hölgyet — a **Kapovár** — egyszerűen ellenállhatatlan. **Es Ruttkai**, és **Básti**... Az jut eszembe, szegény mai ifjú színésznők és színészek! Oly kevés, egyre kevesebb film készül manapság! Mi lesz az ő életműsorozatukkal?

A **Budapesti Tavaszi Fesztivál** idején két csoportra osztódnak a műsorok. Hely-

színi közvetítések voltak és lesznek zenei eseményekről, riportok, portrék az események főszerelőiről — valamint egyes, jó színvonalúnak ítélt tévés programok elé odatepszik a Fesztivál emblémáját. Ilyen volt **Madarász Lipót** című operája, **Maár Gyula** rendezésében, s ez utóbbi név önmagában jelezte, hogy különleges képi világra számíthatunk. A **Capec**-novellából készült szövegváltozat tartalmi különlegessége, hogy a bibliai történetnek valóban **Lót**, s nem a kővé vált nej a főszereplője, méghozzá a bünszodomával szolidáris **Lót**, aki kimentvén családját, a kénköves pusztát, az „istení önkény” áldozataival vállalt közösséget. Jelezve gesztusával, hogy az önkény mindenféle formában az maradt, ami; a dolgunk: látni, elenne. Parádés szereposztás, és **Maár Gyula** emlegetett, érdeletes hatású, látványközpontú rendezése emelte tényleg „fesztiválosá” a produkciót, s alighanem így vagy hasonlóképpen szükséges eljárni, ha a modern, mai operát széles közönségnek kívánjuk „eladni”.

Mindazonáltal egy teljesen hétköznapi műsor viszi „a hét legérdekesebb produkciója” címet, a **Doktorrá fogadom, Mivel tartozom?** elnevezésű dokumentum, amelyhez szerdán éjszaka volt szerencsénk. Az egészségügyi ellátás „ingyenességéről” folyt a szó — az időzőleg többek jogos kéréseit van hivatva jelezni. S ez a jel mostanában oly sokszor publicisztikai főszerelő, hogy bizvást jóslhatjuk, hamarosan történik valami ezen a fronton is. Nem arra gondolok, hogy mi leszokhatnánk a hálapénz átadásáról, az orvosok meg az átvételéről. A paraszolvencia ügyeinél sokkal átfogóbb problémát kell sürgősen megoldani — az orvosok béremelésétől az ellátás másfajta szervezéséig, az egyes szolgáltatásokért való fizetés legálissá tételéig. Szerepelt a műsorban egy rokonszenves anesztiológus, olyan okosan beszélt, nem is tudom, hogy aludnék el, ha, ne adja isten, olyan nexusba keverednénk; svájci példákat emlegetett... Ot kéne részletesebben kikérdezni, mondaná az ember nagy naivan, ha nem tudná, hogy koncepciónak e téren is bőviben vagyunk, csak a megvalósítás, az döcög mifelénk, ahogy már Kossuth apánk is sejtetni engedte.

Domonkos László

Sulyok Erzsébet

Witkacy '86

Muszáj néhány színház-történeti jellegű evidenciával kezdeni. Azzal, hogy a lengyel színházművészet pár évtizede nálunk is fogalom. Azzal, hogy **Gombrovicz** vagy **Mrozek** nagy sorozatait a magyar színpadokon nem is feltétlenül a közép-európai abszurd szívós továbbélést, hanem e tágabb hazánk léthelyzet-paradoxonjainak változatlanágát bizonyítják. Azzal, amit **Eörsi István** úgy fogalmazott meg, hogy a modern lengyel színház legszembeszökőbb sajátossága, hogy fantasztikus építményeit szinte szélfeszíti a valóság. (Tegyük hozzá rögvest: a közép-európai valóság és annak időnkénti drasztikum.) A világ abszurditása itt parttalanul árad, burjánzik, mint a rák, ugyanakkor szervesen illeszkedik a nemzeti hagyományokba és az európai kultúrába egyaránt. Ami pedig **Witkiewicz**et, a korszerű színház ma már legendássá lett egyik alapítóját, e törekvések egyik nagy őst illeti, róla joggal írhatta **Martin Esslin**, hogy darabjai jelentős részben a képzelenségek és a szurrealista huszárscinnyek végtelenen kiélezett sorozataira épülnek.

A döntő kérdés: ebbe a zsúfolt, túlfűtött, ugyanakkor mélyesen megszenvedett és roppant eredeti színpadi világba miként, mennyire illeszthető pontosan (azaz: hatásosan) a néző jelenidejűsége, vagyis az

1986-os esztendő magyar, vagy éppen közép-európai valósága? **Witkiewicz**, vagy ahogyan művészneven az egész világ ismeri, **Witkacy**, élelméletileg azért „vehető elő” bármikor, örök érvényű tükrözésként és „örült” jelzőbologként — mert műveiben kellő invenciózussággal és megjelenítő erővel érhető tetten mindaz a vonzóan emberi „normális örület”, amely **Leartól Ken Kesey** nagy regényéig a világirodalomban annyi pompás, mélyesen humanus gondolatosság felmutatására alkalmas.

A szegedi színház klubszínpadára vasárnap este ugyanaz a **Sándor János** állította **Witkacy** **Az örült és az apáca** című művét, aki egy emlékezetesen invenciózus **Witkiewicz**-rendezéssel 1974-ben Szegeden **Az anya** című darabot mutatta be, **Barta Mária**val és **Csernák Árpáddal** a főszerepben. A „Witkacy-érzessel” teoretikusan most sincs bai: **Sándor János** kitűnően érzi a narko- és grafomán, a második világháború kitörésekor öngyilkosságot elkövetett lengyel művész világát. Mi több, még azt a roppant magával ragadó közép-európai univerzumot is, ami időnként mindent elsöpörő áradatként zúdul felénk **Az örült** és az apáca

ból is. Csak éppen most, amikor a színészklub belső klubszínpadi helyiségébe beözönlő közönség a **Döglött nyuszihoz** címzett bolondokháza gumifejú **Fantomasokká** maskirozott ápolói jóvoltából precíz **SZOTE**-lettárral ellátott fehér köpenyekbe bújattatik — valami nyugtalanító érzésünk támadhatott. És távolról sem a Szegeden különösen jól ismert, közönségaktíváló, -bevonó színelmélet megoldás eme újszerű alkalmazása miatt. Hanem mert később, midőn szép rendben, **Witkacy** szelleméhez már sajna, túlságosan is „hűen” zajlott az előadás, mindinkább kiderült ezúttal mintha a pusztán külsőségek sora, nem pedig a belülről áradó tűz, meggyőző erő, invenció és eredetiség lett volna hivatott igazítani **Witkacy** '86-ot varázsolni elének.

Jakab Tamásról tudjuk, a szegedi színház legfrissebb fiatal felfedezettje, kitűnő teljesítményére a **Hairben** alighanem sokáig emlékezni fogunk. Most **Walpurg** az örült költő figurájával csak felemás módon tud megbirkózni: amennyire jól érzi a „klasszikus” örültségnek a „színész-mesterségben mindig rendkívüli felkészültséget követelő elemét annyira érintetlenül

hagyja szinte **Walpurg** nagyon is normális megnyilatkozásait, az olyan lágyabb-komolyabb, az örök értelmiségiből tragikumát, tömörségében szívszorítóan megfogalmazó szövegrészeket, mint az alkotás démonának, vagy az „egyszerűen csak élni” akaró embernek szavai. A Szabadkai Népszínház művésznője, **Gyenes Zita** sem tud igazán mit kezdeni a dramaturgiai kulcs szerepet jelentő **Anna** nővérrel: többször érezni egy-síkúnak és szintelennek alakítását, mint felzaklatónak és megejtően nőinek. **Gal-kó Bence** (Grün), **Szántó Lajos** (Burdygiel), **Szabó Ildikó** (Barbara nővér) és **Kátó Sándor** (Waldorf) együttesen és koncentráltan illusztrálják a stúdiószínpadi kritériumokkal, váltakozó sikerrel birkózó egész előadás teljesítményeinek színekét.

Azon a Kórlap-műsorfüzetecskén, amit a klubszínpadi premierre érkezett néző a fehér köpenyvel együtt megkapott (bár ezt az utóbival ellentétben, nem kellett visszaadni), a homo sapiens „kádlerlapja” épp úgy olvasható, mint a kitétel, hogy „a városban, ahol egykoron embereket boszorkánynként égettek el”. mutatják be a 86-os **Witkacy**it. Hogy őszinte legyek, — én minderről nem a négyoldalas füzetecske jóvoltából szerettem volna igazán meggyőzötni.